

Jerzy Błaszczyk, Marek Pudelko, Karol Cisarż

**NOWOTWORY ZŁOŚLIWE
W WOJ. DOLNOŚLĄSKIM
W ROKU 2001**

DOLNOŚLĄSKI REJESTR NOWOTWORÓW,

WROCLAW, 2003

**Dolnośląskie
Centrum
Onkologii**

**Dolnośląski
Rejestr
Nowotworów**

Przygotowanie i wydanie biuletynu finansowane jest przez:

**Wydział Zdrowia Urzędu Miejskiego Wrocławia
i
Wydział Polityki Zdrowotnej
Urzędu Marszałkowskiego Województwa Dolnośląskiego**

Jerzy Błaszczyk, Marek Pudelko, Karol Cisarż

**Nowotwory złośliwe
w woj. dolnośląskim w roku 2001**

Wrocław, 2003

Współpraca:

Jacek Dryl, Piotr Hudziec

**Elżbieta Chwieralska, Helena Łoboda,
Małgorzata Modrzejewska
Elżbieta Polakowska, Zofia Wierzbicka**

SPIS TREŚCI

strona

Wstęp	4
Zachorowania	5
Trendy	11
Przeżycia 5-letnie	16
Metodyka	18
Piśmiennictwo	19

Tabele

1. Zachorowania na nowotwory złośliwe według umiejscowienia i płci, Dolny Śląsk, 2001	7
2. Zachorowania na nowotwory złośliwe w powiatach woj. dolnośląskiego, 2001	8
3. Zachorowania na nowotwory złośliwe w województwie dolnośląskim w roku 2001 w pięcioletnich grupach wieku	9
4. Zachorowania na nowotwory złośliwe według umiejscowienia i płci, miasto Wrocław, 2001	10
5. Zmiany liczb zachorowań na nowotwory złośliwe w latach 1985-2001	11
8. Przeżycia 5-letnie	17

Ryciny

1. Struktura nowotworów złośliwych według umiejscowienia, Dolny Śląsk, 2001	6
2. Zmiany liczb zarejestrowanych zachorowań na nowotwory złośliwe ogółem na Dolnym Śląsku w latach 1985-2001	12
3. Zmiany liczb zarejestrowanych zachorowań na nowotwory złośliwe płuc na Dolnym Śląsku w latach 1985-2001	12
4.1. Zmiany liczb zarejestrowanych zachorowań na nowotwory złośliwe układu pokarmowego na Dolnym Śląsku w latach 1985-2001. Mężczyźni.	13
4.2. Zmiany liczb zarejestrowanych zachorowań na nowotwory złośliwe układu pokarmowego na Dolnym Śląsku w latach 1985-2001. Kobiety.	13
5. Zmiany liczb zarejestrowanych zachorowań na nowotwory złośliwe układu moczowo-płciowego na Dolnym Śląsku w latach 1985-2001. Mężczyźni.	14
6. Zmiany liczb zarejestrowanych zachorowań na nowotwory złośliwe krtani na Dolnym Śląsku w latach 1985-2001. Mężczyźni.	14
7. Zmiany liczb zarejestrowanych zachorowań na nowotwory złośliwe skóry na Dolnym Śląsku w latach 1985-2001.	15
8. Zmiany liczb zarejestrowanych zachorowań na nowotwory złośliwe piersi i narządów rodnych na Dolnym Śląsku w latach 1985-2001. Kobiety.	15

WSTĘP

Co czwarty mieszkaniec Dolnego Śląska będzie chorował w swoim życiu, a co piąty umrze na nowotwór złośliwy. Opiece medycznej podlega około 30.000 mieszkańców Dolnego Śląska chorych na nowotwory złośliwe. Doświadczenia nasze wskazują, że lekarze pierwszego kontaktu nie dość doceniają częstość występowania nowotworów złośliwych w społeczeństwie. Do nich też przede wszystkim adresujemy kolejne opracowanie, tym razem dotyczące roku 2001.

Podobnie jak poprzednie, zawiera ono podstawowe dane o występowaniu nowotworów na Dolnym Śląsku, ich zróżnicowaniu pod względem geografii województw, płci i umiejscowienia. Przedstawiamy także wyniki leczenia niektórych nowotworów złośliwych określone jako odsetki przeżyć pięcioletnich.

Reforma administracyjna zlikwidowała od 1999 roku podział Dolnego Śląska na cztery województwa i wprowadziła powiaty. Dlatego podajemy szczegółowe dane o zachorowaniach na nowotwory złośliwe w miastach dolnośląskich funkcjonujących na prawach powiatu: Wrocławiu, Wałbrzychu, Legnicy i Jeleniej Górze oraz liczby zachorowań na nowotwory złośliwe ogółem w pozostałych powiatach. Dane te mogą pozwolić na planowanie coraz częściej prowadzonych w naszym województwie badań profilaktycznych, w tym przesiewowych.

Dziękujemy pracownikom służby zdrowia Dolnego Śląska, którzy dopełniali obowiązku zgłaszania zachorowań i zgonów na nowotwory złośliwe. Dolnośląski Rejestr Nowotworów posiada dzięki nim kompletne dane o liczbach zachorowań na Dolnym Śląsku.

W biuletynie zawarte są tylko podstawowe dane z zakresu epidemiologii nowotworów złośliwych na Dolnym Śląsku. Uzyskanie bardziej szczegółowych informacji jest możliwe w Zakładzie Epidemiologii Nowotworów Dolnośląskiego Centrum Onkologii, Wrocław, pl. Hirszfelda 12, tel. 36-89-553 do 555, e-mail: jurekbe@pwr.wroc.pl.

Na stronie internetowej Dolnośląskiego Centrum Onkologii <http://www.dco.com.pl> znajdują się dodatkowe informacje o działalności Zakładu Epidemiologii i Dolnośląskiego Rejestru Nowotworów. Ponadto w Internecie pod adresem <http://www.wcss.wroc.pl/~jurekbe> dostępna jest pełna baza danych „Dolnośląski Rejestr Nowotworów Złośliwych, lata 1985-1994”.

ZACHOROWANIA

Dane zawarte w biuletynie dotyczą obserwowanej w roku 2001 prawie 3-milionowej populacji zamieszkującej Dolny Śląsk.

W roku 2001 zarejestrowano ponownie w województwie dolnośląskim ponad 10.000 zachorowań na nowotwory złośliwe. W porównaniu z rokiem 2000 odnotowano wzrost liczby zachorowań o 1,4%. Zachorowania mężczyzn stanowiły 51,3%, a kobiet 48,7% wszystkich zarejestrowanych nowotworów.

Najczęściej występującymi umiejscowieniami nowotworów u mężczyzn były płuco (27,9%), jelito grube (okrężnica i odbytnica) (11,1%), pęcherz moczowy (8,6%), gruczoł krokowy (8,0%) i żołądek (5,7%) a u kobiet piersi (21,8%), jelito grube (okrężnica i odbytnica) (10,4%), płuco (10,4%), szyjka macicy (6,4%) i jajnik (6,0%).

Ponownie u mężczyzn liczba zachorowań na nowotwory okrężnicy przewyższała liczbę nowotworów żołądka. Zjawisko to - typowe dla Europy od wielu lat utrwaliło się więc także na Dolnym Śląsku.

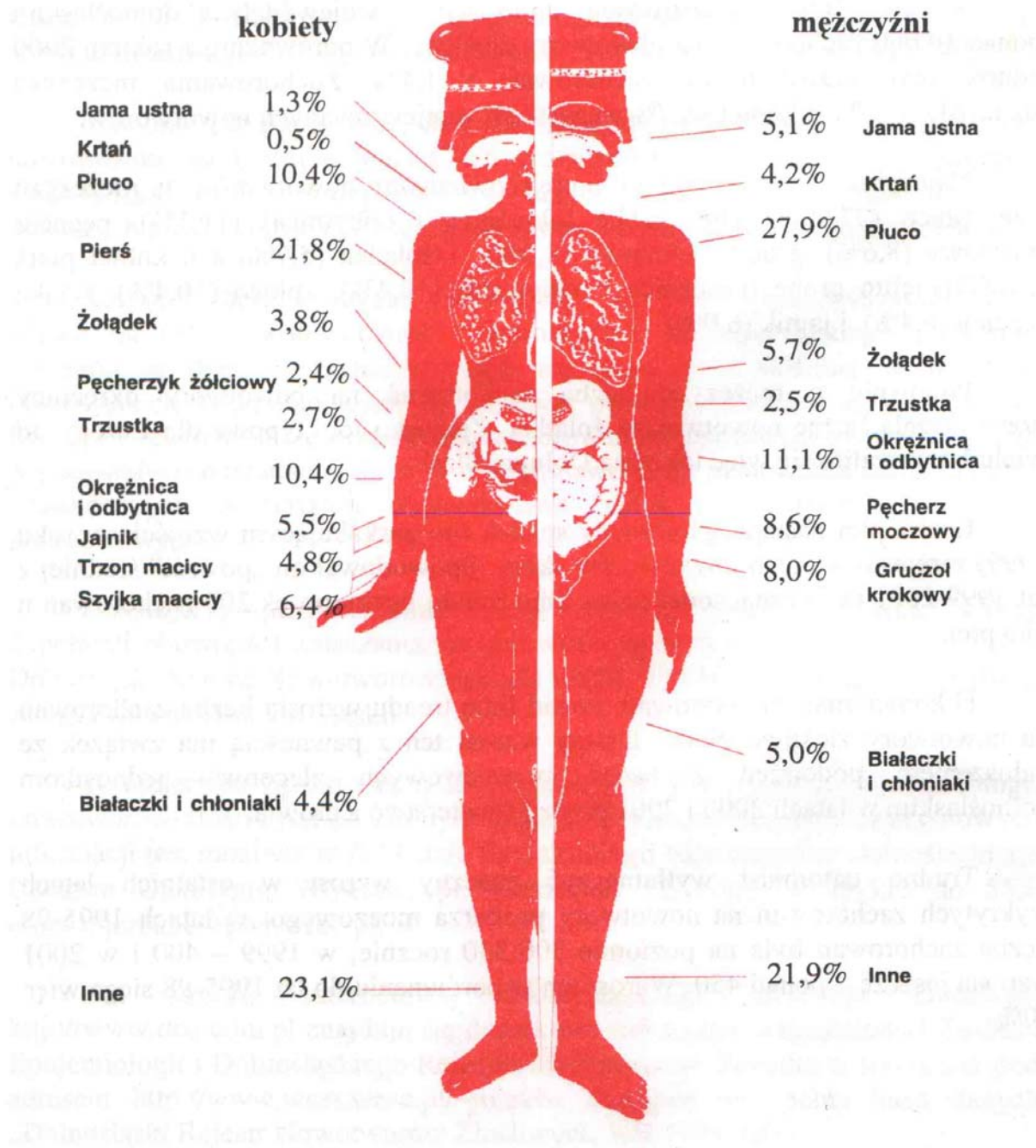
U obu płci nastąpił gwałtowny spadek (po zaskakującym wzroście w roku 1999) zarejestrowanych nowotworów skóry. Spowodował on „powrót” średniej z lat 1999-2001 do wyznaczonej przez linie trendu liczby po ok.200 zachorowań u obu płci.

U kobiet znacznie ponownie ponad linię trendu wzrosła liczba zachorowań na nowotwory złośliwe piersi. Dalszy wzrost ten z pewnością ma związek ze zgłoszeniem podejrzeń z badań przesiewowych zleconych jednostkom dolnośląskim w latach 2000 i 2001 przez Ministerstwo Zdrowia.

Trudno natomiast wytłumaczyć znaczny wzrost w ostatnich latach wykrytych zachorowań na nowotwory pęcherza moczowego: w latach 1995-98 liczba zachorowań była na poziomie 300-330 rocznie, w 1999 – 400 i w 2001 wzrosła jeszcze – ponad 450. Wzrost ten w porównaniu do lat 1995-98 sięga więc 50%.

Ryc.1 Struktura nowotworów złośliwych według umiejscowienia. Dolny Śląsk, 2001

Zachorowania

Tab.1 Zachorowania na nowotwory złośliwe według umiejscowienia i płci, województwo dolnośląskie, 2001

Umiejscowienie	ICD-10	Razem	Mężczyźni	Kobiety
Wszystkie umiejscowienia	C00-C97	10.253	5.263	4.990
Warga, jama ustna i gardło	C00-C14	254	189	65
Warga	C00	20	11	9
Język	C01-C02	43	31	12
Gruzoły ślinowe	C07-C08	29	18	11
Dno jamy ustnej	C04	27	23	4
Gardło	C09-C14	92	76	16
Inne i nieokreślone	C03,C05-C06	43	30	13
Narządy trawienne i otrzewna	C15-C26	2.347	1.215	1.132
Przełyk	C15	105	78	27
Żołądek	C16	491	299	192
Okreźnica	C18	669	346	323
Odbytnica	C19-C21	435	238	197
Wątroba i pęcherzyk żółciowy	C22-C23	303	99	204
Trzustka	C25	267	134	133
Inne i nieokreślone	C17,C24,C26	77	21	56
Narządy oddechowe	C30-C39	2.322	1.739	583
Krtąń	C32	248	222	26
Płuco	C33-C34	1.990	1.470	520
Inne i nieokreślone	C30-C31, C37-C39	84	47	37
Kość, tkanka łączna i skóra	C40-C49	513	251	262
Kość	C40-C41	40	28	12
Tkanka łączna	C45-C49	58	32	26
Czerniak złośliwy	C43	97	44	53
Skóra	C44	318	147	171
Pierś	C50	1.096	7	1.089
Narządy płciowe żeńskie	C51-C58	894	x	894
Szyjka macicy	C53	317	x	317
Trzon macicy	C54	242	x	242
Jajnik	C56-C57	273	x	273
Inne i nieokreślone	C51-52,C55,C58	62	x	62
Narządy płciowe męskie	C60-C63	494	494	x
Gruzoł krokowy	C61	419	419	x
Jądro	C62	57	57	x
Inne i nieokreślone	C60,C63	18	18	x
Narządy moczowe	C64-C68	1.006	722	284
Pęcherz moczowy	C67	579	453	126
Nerka i inne umiejscowienia	C64-66,C68	427	269	158
Oko, mózg i układ nerwowy	C70-C72	251	129	122
Gruzoły wydzielania wewnętrznego	C73-C75	118	38	80
Tarczycza	C73	92	25	67
Inne	C74-C75	26	13	13
Białaczki	C91-C95,C97	206	120	86
Inne tkanki limfat. I krwiotwórczej	C81-85,C88,C90,C96	254	122	132
Choroba Hodgkina	C81	55	27	28
Szpiczak mnogi	C90,C96	71	34	37
Inne chłoniaki	C82-85, C88	128	61	67
Inne i nieokreślone umiejscowienia	C76-C80,C91	498	237	261

Tab. 2 Zachorowania na nowotwory złośliwe w powiatach woj. dolnośląskiego, 2001

Powiat	Mężczyźni	Kobiety
Bolesławiecki	115	138
Dzierżoniowski	246	255
Głogowski	123	122
Górowski	71	44
Jaworski	100	83
Jeleniogórski	116	95
Kamiennogórski	79	70
Kłodzki	309	333
Legnicki	99	82
Lubański	132	124
Lubiński	190	175
Lwówecki	106	95
Milicki	55	47
Oleśnicki	84	67
Oławski	206	172
Polkowicki	95	54
Strzebiński	84	69
Średzki	73	51
Świdnicki	316	291
Trzebnicki	123	101
Wałbrzyski	121	96
Wołowski	80	59
Wrocławski	153	118
Ząbkowicki	122	115
Zgorzelecki	204	189
Złotoryjski	78	84

Miasta na prawach powiatu	Mężczyźni	Kobiety
Jelenia Góra	196	189
Legnica	191	200
Wałbrzych	228	267
Wrocław	1.172	1.188

Tab. 3 Zachorowania na nowotwory złośliwe w województwie dolnośląskim w roku 2001 w pięcioletnich grupach wieku

Wiek	Mężczyźni	Kobiety
0-5	6	5
5-9	2	5
10-14	2	3
15-19	20	19
20-24	35	18
25-29	24	33
30-34	35	54
35-39	55	87
40-44	147	230
45-49	306	471
50-54	589	634
55-59	476	422
60-64	684	533
65-69	893	647
70-74	883	724
75-79	708	672
80-84	275	260
85+	123	173

Tab. 4 Zachorowania na nowotwory złośliwe według umiejscowienia i płci, miasto Wrocław, 2001

Umiejscowienie	ICD-10	Razem	Mężczyźni	Kobiety
Wszystkie umiejscowienia	C00-C97	2.371	1.171	1.200
Warga, jama ustna i gardło	C00-C14	55	38	17
Warga	C00	2	1	1
Język	C01-C02	9	6	3
Gruzoły ślinowe	C07-C08	5	3	2
Dno jamy ustnej	C04	3	2	1
Gardło	C09-C14	25	19	6
Inne i nieokreślone	C03,C05-C06	11	7	4
Narządy trawienne i otrzewna	C15-C26	566	290	276
Przełyk	C15	22	15	7
Żołądek	C16	115	66	49
Jelito grube	C18	149	81	68
Odbytnica	C19-C21	109	60	49
Wątroba i pęcherzyk żółciowy	C22-C23	87	30	57
Trzustka	C25	59	31	28
Inne i nieokreślone	C17,C24,C26	25	7	18
Narządy oddechowe	C30-C39	550	387	163
Krtąń	C32	50	43	7
Płuco	C33-C34	482	331	151
Inne i nieokreślone	C30-C31, C37-C39	18	13	5
Kość, tkanka łączna i skóra	C40-C49	109	48	61
Kość	C40-C41	8	5	3
Tkanka łączna	C45-C49	18	8	10
Czerniak złośliwy	C43	25	9	16
Skóra	C44	58	26	32
Pierś	C50	268	4	264
Narządy płciowe żeńskie	C51-C58	176	x	176
Szyjka macicy	C53	61	x	61
Trzon macicy	C54	48	x	48
Jajnik	C56-C57	57	x	57
Inne i nieokreślone	C51-52,C55,C58	10	x	10
Narządy płciowe męskie	C60-C63	104	104	x
Gruzoł krokowy	C61	94	94	x
Jądro	C62	8	8	x
Inne i nieokreślone	C60,C63	2	2	x
Narządy moczowe	C64-C68	213	152	61
Pęcherz moczowy	C67	118	94	24
Nerka i inne umiejscowienia	C64-66,C68	95	58	37
Oko, mózg i układ nerwowy	C70-C72	56	29	27
Gruzoły wydzielania wewnętrznego	C73-C75	23	4	19
Tarczycyca	C73	17	1	16
Inne	C74-C75	6	3	3
Białaczki	C91-C95,C97	47	25	22
Inne tkanki limfat. i krwiotwórczej	C81-85,C88,C90,C96	68	34	34
Choroba Hodgkina	C81	13	8	5
Szpiczak mnogi	C90,C96	18	9	9
Inne chłoniaki	C82-85, C88	37	17	20
Inne i nieokreślone umiejscowienia	C76-C80,C91	136	56	80

TRENDY

Analizie zmian w latach 1985-2001 poddano liczby zachorowań na nowotwory ogółem i najczęstsze umiejscowienia u obu płci.

Na Dolnym Śląsku wzrost liczb rejestrowanych zachorowań u mężczyzn przebiegł w badanym okresie w tempie o 2,8% rocznie, a u kobiet o 3,3%.

Na podstawie tych danych możemy prognozować, że średni roczny wzrost liczby zachorowań w najbliższych latach wyniesie około 105 mężczyzn i 109 kobiet.

U mężczyzn najszybciej rosły liczby zarejestrowanych zachorowań na nowotwory złośliwe pęcherza moczowego (rocznie średnio o 15,1%), gruczołu krokowego (13,2%), okrężnicy (12,6%), i nerki (8,1%). W badanym okresie niewielki trend malejący (poniżej 1% rocznie) wykazywały nowotwory złośliwe żołądka i krtani.

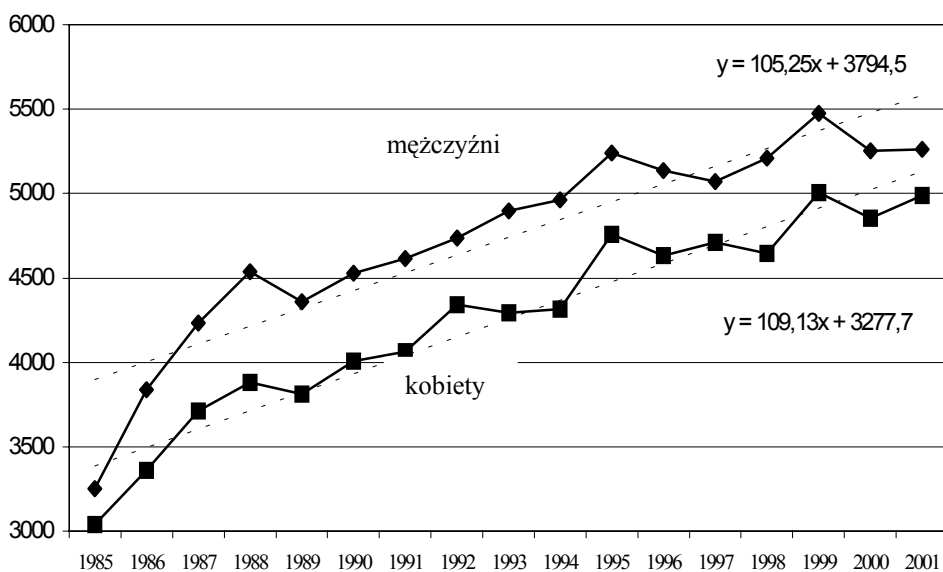
U kobiet najszybciej rosły liczby zachorowań na nowotwory złośliwe jelita grubego (średnio rocznie 11,8%), płuca (8,2%), piersi (6,2%) i odbytnicy (4,5%). Małe liczby rocznych zachorowań na nowotwory żołądka i raki szyjki macicy - w tempie 1 do 2% rocznie.

Poniżej przedstawiamy wartości liczbowe rocznych zmian (o ile więcej, lub mniej nowotworów spodziewamy się w następnym roku) dla najczęściej stwierdzanych nowotworów obliczone na podstawie danych z lat 1985-2001:

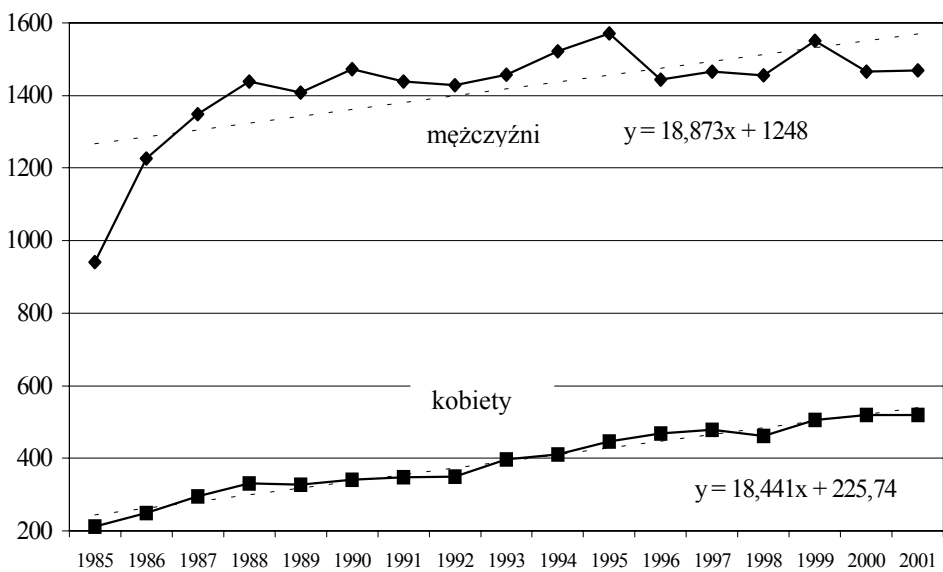
Tab. 5 Zmiany liczb zachorowań na nowotwory na podstawie danych z lat 1985-2001

Mężczyźni	zmiana roczna	Kobiety	zmiana roczna
ogółem	+105	ogółem	+109
płuco	+19	piers	+29
żołądek	-3	płuco	+18
gruczoł krokowy	+17	szyjka mac.	-8
pęcherz moczowy	+16	jelito grube	+13
odbytnica	+14	trzon macicy	+6
jelito grube	+7	jajnik	+2
skóra	0	skóra	0
nerka	+9	żołądek	-2
krtan	-1	odbytnica	+6
trzustka	+1	trzustka	+3

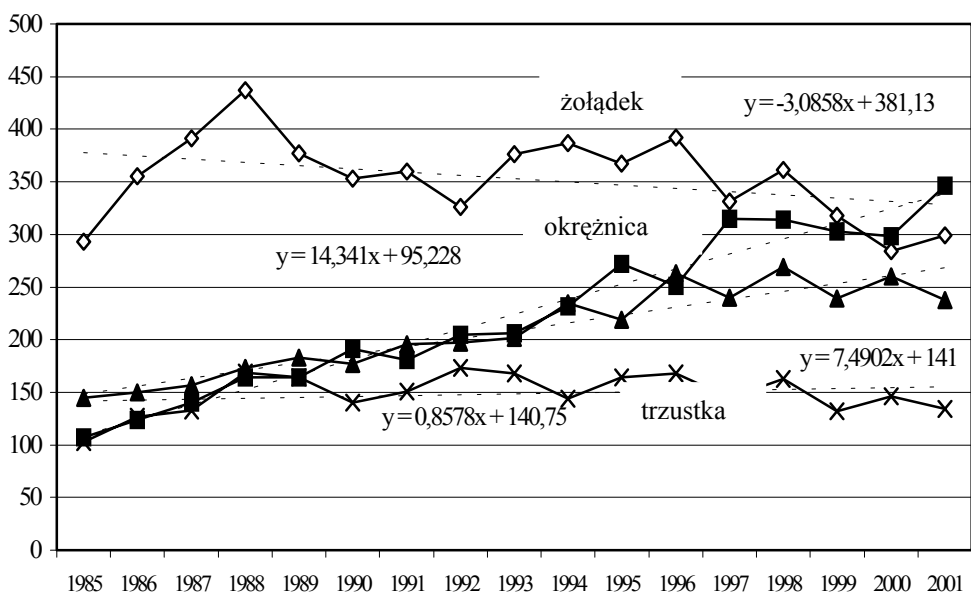
Ryc.2 Zmiany liczb zarejestrowanych zachorowań na nowotwory złośliwe ogółem na Dolnym Śląsku w latach 1985-2001

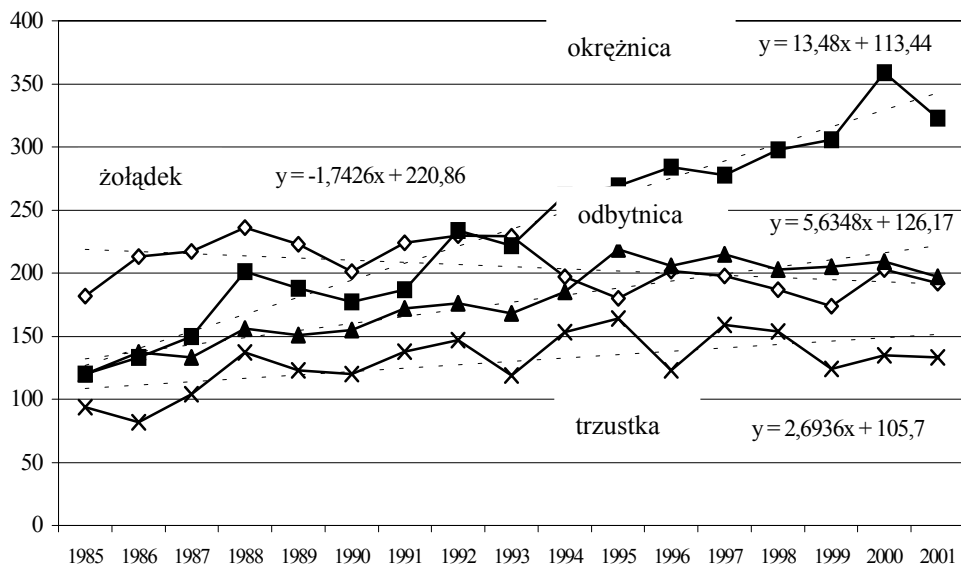
Ryc.3 Zmiany liczb zarejestrowanych zachorowań na nowotwory złośliwe płuc na Dolnym Śląsku w latach 1985-2001

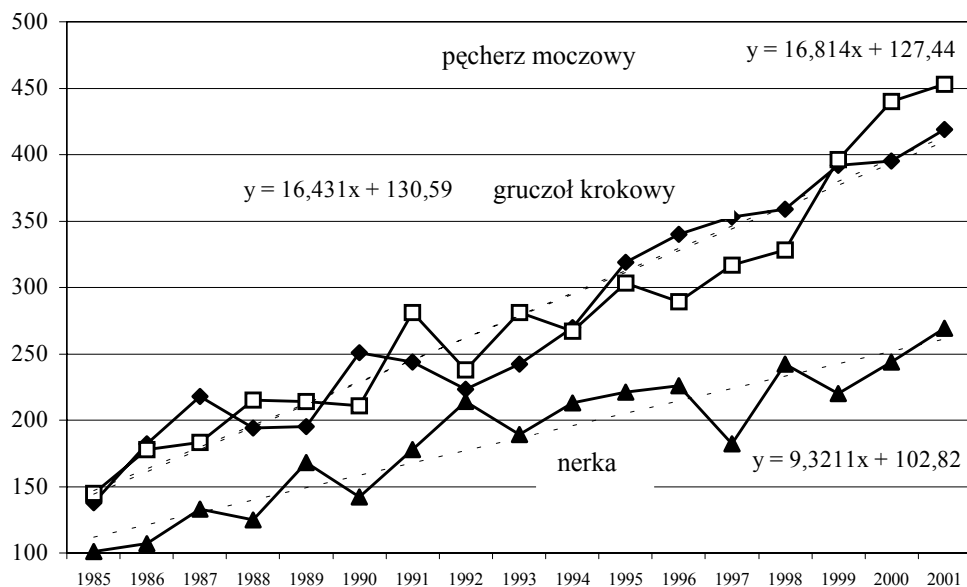
Ryc.4.1 Zmiany liczb zarejestrowanych zachorowań na nowotwory złośliwe układu pokarmowego na Dolnym Śląsku w latach 1985-2001. Mężczyźni

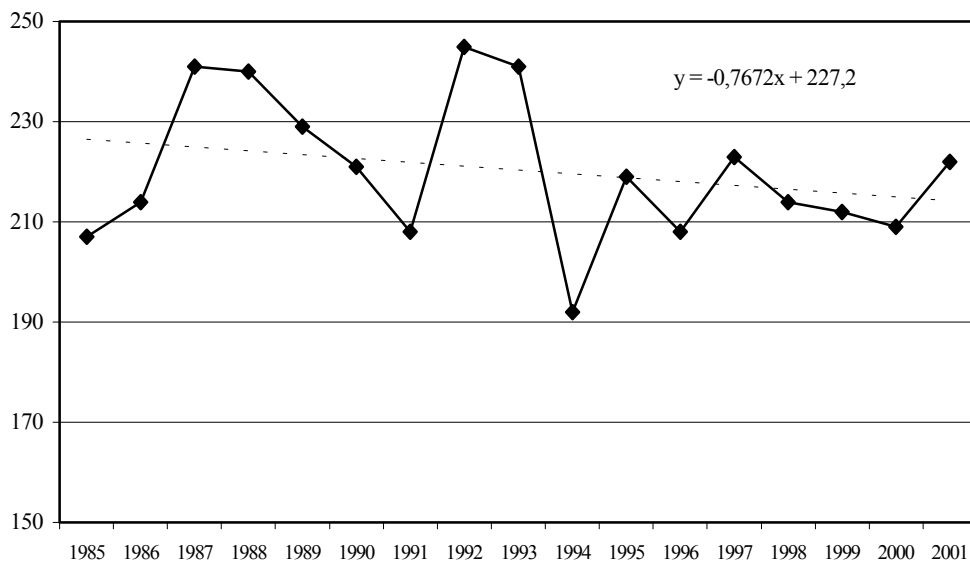
Ryc.4.2 Zmiany liczb zarejestrowanych zachorowań na nowotwory złośliwe układu pokarmowego na Dolnym Śląsku w latach 1985-2001. Kobiety

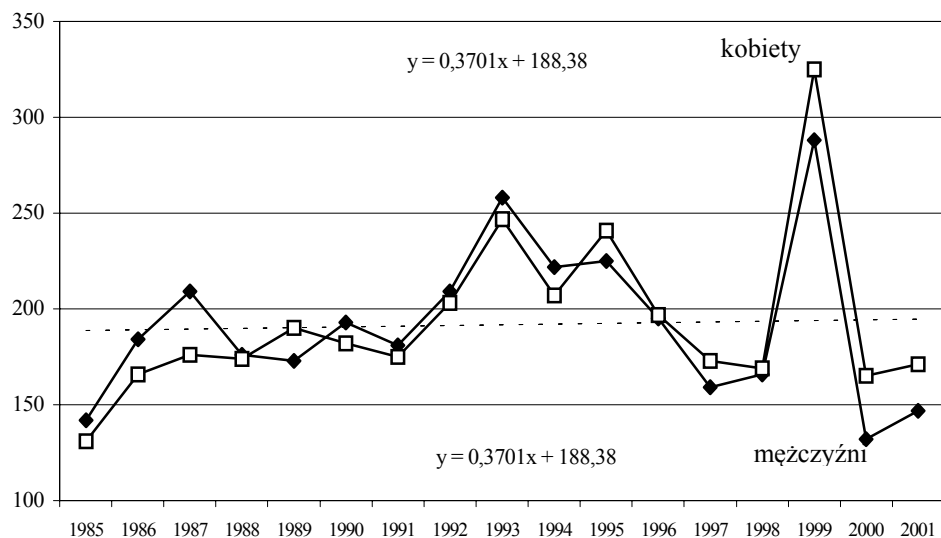
Ryc.5 Zmiany liczb zarejestrowanych zachorowań na nowotwory złośliwe układu moczowo - płciowego na Dolnym Śląsku w latach 1985-2001. Mężczyźni

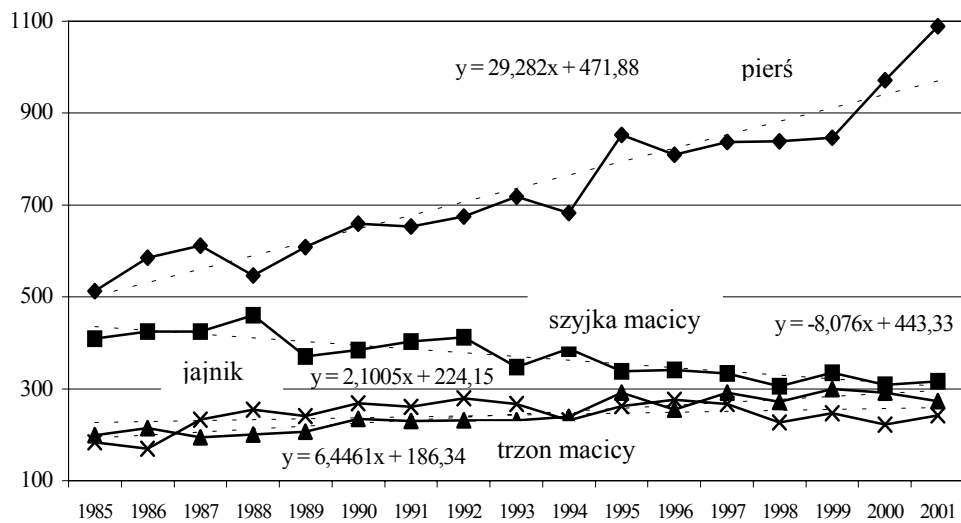
Ryc.6 Zmiany liczb zarejestrowanych zachorowań na nowotwory złośliwe krtani na Dolnym Śląsku w latach 1985-2001. Mężczyźni

Ryc.7 Zmiany liczb zarejestrowanych zachorowań na nowotwory złośliwe skóry na Dolnym Śląsku w latach 1985-2001

Ryc.8 Zmiany liczb zarejestrowanych zachorowań na nowotwory złośliwe piersi i narządów rodnych na Dolnym Śląsku w latach 1985-2001. Kobiety

PRZEŻYCIA 5-LETNIE

We wszystkich umiejscowieniach nowotworów chorych z Wrocławia z lat 1992 - 1995 pięć lat od czasu rozpoznania nowotworu przeżyło 25.7% mężczyzn (1.224 spośród 4.761 chorych) i 40% kobiet (1.840 spośród 4.650).

Porównując te dane z wynikami dla chorych z lat 1988-1991 stwierdzamy u obu płci polepszenie przeżyć pięcioletnich o około 3%.

Poprawa sytuacji nastąpiła wśród analizowanych umiejscowień w wyleczalności nowotworów żołądka, gruczołu krokowego i jądra u mężczyzn, piersi u kobiet oraz nerki i okrężnicy u obu płci.

Pogorszyła się natomiast wyleczalność nowotworów jamy ustnej, odbytnicy i mózgu u mężczyzn oraz płuca i jajnika wśród kobiet.

Tab.8 Przeżycia 5-letnie

Rozpoznanie	Płeć	Odsetek przeżyć chorych z lat 1984 - 1987	Odsetek przeżyć chorych z lat 1988 - 1991	Odsetek przeżyć chorych z lat 1992 - 1995
jama ustna	M	46.5%	33.1%	19.7%
	K	46.4%	40.4%	48.3%
żołądek	M	9.8%	8.4%	16.7%
	K	12.0%	11.2%	11.9%
okreźnica	M	19.5%	22.7%	34.7%
	K	25.6%	27.7%	29.7%
odbytnica	M	23.6%	22.3%	11.7%
	K	26.6%	21.1%	25.2%
wątroba	M	7.6%	3.2%	9.0%
	K	1.1%	4.7%	4.2%
trzustka	M	4.7%	6.0%	6.5%
	K	5.1%	2.2%	1.9%
krtań	M	44.6%	36.3%	37.1%
płuco	M	7.3%	7.0%	8.4%
	K	13.2%	12.1%	10.2%
czerniak złośliwy	M	51.0%	36.4%	48.5%
	K	59.6%	51.9%	53.1%
skóra	M	75.6%	74.3%	75.2%
	K	79.9%	75.2%	76.4%
pierś	K	58.6%	55.3%	64.8%
szyjka macicy	K	57.1%	57.5%	53.0%
trzon macicy	K	68.2%	70.1%	67.6%
jajnik	K	37.0%	38.2%	32.8%
gruczoł krokowy	M	35.4%	38.1%	41.6%
jądro	M	80.5%	71.4%	83.3%
pecherz moczowy	M	49.5%	43.4%	45.5%
	K	36.1%	47.0%	47.2%
nerka	M	28.7%	39.5%	46.4%
	K	34.8%	50.9%	57.1%
mózg	M	34.3%	32.9%	19.3%
	K	28.2%	34.6%	61.8%
białaczki	M	39.5%	26.4%	28.0%
	K	44.2%	19.5%	25.4%
chłoniaki	M	34.5%	34.1%	32.0%
	K	31.3%	45.9%	34.3%
ogółem	M	25.5%	22.8%	25.7%
	K	39.7%	36.9%	40.0%

METODYKA

Podobnie jak poprzednio wydane [1 - 13], także ten biuletyn ma na celu bardziej szczegółowe przedstawienie sytuacji zachorowań na nowotwory złośliwe na Dolnym Śląsku, niż podaje to wydawnictwo Centrum Onkologii, będące źródłem informacji o nowotworach w Polsce [14].

Dane o zachorowaniach na nowotwory złośliwe pochodzą z Dolnośląskiego Rejestru Nowotworów, dane demograficzne z Głównego Urzędu Statystycznego.

Dane o nowotworach na nowotwory złośliwe na Dolnym Śląsku są porównywane przez WHO z danymi innych krajów świata [15,16].

Podziału na umiejscowienia dokonano według obowiązującej dziesiątej rewizji ICD (klasyfikacji chorób nowotworowych) [17].

W celu obliczenia trendów zmiany liczb zachorowań obliczono regresję liniową, została ona zilustrowana na wykresach. Zmianę roczną wyrażono w procentach.

Analiza przeżyć 5-letnich dokonana została na podstawie materiału 7.483 chorych z miasta Wrocławia u których nowotwory złośliwe rozpoznane zostały w latach 1984-1987, 8.182 chorych z lat 1988-1991 oraz 9.411 z 1992-1995.

PIŚMIENNICTWO

1. Błaszczyk J., Pudełko M., Lorenz K.: Nowotwory złośliwe na Dolnym Śląsku w roku 1991. Dolnośląskie Centrum Onkologii, 1993.,
2. Błaszczyk J., Pudełko M., Lorenz K.: Nowotwory złośliwe na Dolnym Śląsku w roku 1992. Dolnośląskie Centrum Onkologii, 1994.,
3. Błaszczyk J., Pudełko M., Lorenz K.: Nowotwory złośliwe na Dolnym Śląsku w roku 1993. Dolnośląskie Centrum Onkologii, 1995.,
4. Błaszczyk J., Keppel J., Pudełko M.: Atlas zachorowalności na nowotwory kobiece w woj. jeleniogórskim w latach 1984-1993. Dolnośląskie Centrum Onkologii, 1996.,
5. Błaszczyk J., Pudełko M., Lorenz K.: Nowotwory złośliwe na Dolnym Śląsku w roku 1994. Dolnośląskie Centrum Onkologii, 1996.,
6. Błaszczyk J., Pudełko M., Lorenz K.: Nowotwory złośliwe na Dolnym Śląsku w roku 1995. Dolnośląskie Centrum Onkologii, 1997.,
7. Błaszczyk J., Pudełko M., Lorenz K.: Atlas nowotworów złośliwych w woj. wrocławskim w latach 1985-1994. Dolnośląskie Centrum Onkologii, 1997.,
8. Błaszczyk J., Pudełko M., Lorenz K.: Nowotwory złośliwe na Dolnym Śląsku w roku 1996. Dolnośląskie Centrum Onkologii, 1998.,
9. Błaszczyk J., Pudełko M., Lorenz K.: Nowotwory złośliwe na Dolnym Śląsku w roku 1997. Dolnośląskie Centrum Onkologii, 1999.,
10. Błaszczyk J., Pudełko M., Lorenz K.: Atlas nowotworów złośliwych w woj. wrocławskim w latach 1985-1997. Dolnośląskie Centrum Onkologii, 1999.,
11. Błaszczyk J., Pudełko M.: Nowotwory złośliwe na Dolnym Śląsku w roku 1998. Dolnośląskie Centrum Onkologii, 2000.,
12. Błaszczyk J., Pudełko M.: Nowotwory złośliwe w woj. Dolnośląskim w roku 1999. Dolnośląskie Centrum Onkologii, 2001.,
13. Błaszczyk J., Pudełko M., Cisarz K.: Nowotwory złośliwe w woj. Dolnośląskim w roku 2000. Dolnośląskie Centrum Onkologii, 2002.,
14. Didkowska J., Wojciechowska U., Tarkowski W., Zatoński W.: Nowotwory złośliwe w Polsce w 1999 roku. Centrum Onkologii, Warszawa, 2002.
15. Parkin D.M., Muir C.S. (red.): Cancer Incidence in Five Continents Vol.VI, International Agency for Research on Cancer, Lyon, 1992.
16. Parkin D.M., Whelan S.L., Ferlay J. (red.): Cancer Incidence in Five Continents Vol.VII, International Agency for Research on Cancer, Lyon, 1997.
17. Międzynarodowa Klasyfikacja Chorób i problemów zdrowotnych. Rewizja dziesiąta. Uniwersyteckie Wydawnictwo Medyczne „Versalius”, Kraków, 1994.